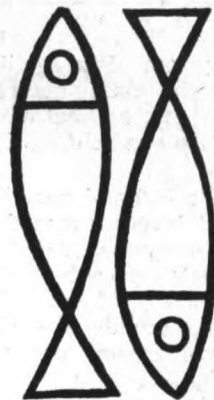

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Olie in de lampen

Een van de meest bekende gelijkenissen is wel die welke in de wandeling de gelijkenis der wijze en dwaze maagden wordt genoemd. Maar ook misschien wel het meest misverstaan en mishandeld.

De parabelen van onze Heiland behoren immers tot de martelaren onder de bijbelteksten, die op pijnbank van een eigenwillige exegete gemaltraiterd en geradbraakt werden, tot ze geheel gedenuatureerd waren en ze er heel anders uitzagen dan ze oorspronkelijk waren bedoeld. Een kostelijk object voor de inlegkunde, die de schijnvrome fantasie zo graag hanteert, omdat ze niet nederig en aandachtig kan luisteren naar wat de Geest in de Schrift tot de gemeenten zegt.

Bedoeld als eenvoudige en verhelderende illustratie bij de tekening, die de Hoogste Profeet en Leraar geeft van het Koninkrijk der hemelen, zijn ze door velen opgevat als een soort van geestelijk geheimschrift, dat slechts met moeite kan ontcijferd door hen, die de sleutel van de allegorische interpretatie hanteren. Trek voor trek van het verhaal tracht men over te brengen en op die manier allerlei mystiek genot te voorschijn te toveren. Ook deze tovenaars doen echter te kort aan de eenvoudige waarheid der Heilige Schrift.

Een allegorie is immers een verhaal vol beeldspraak, dat een abstracte waarheid wil concretiseren. Van zo'n verhaal kan trek voor trek op de werkelijkheid worden overgebracht. De Christenreize van Bunyan is een voorbeeld van zulk een allegorie.

Maar een gelijkenis wil slechts een enkele trek van het koninkrijk der hemelen in het licht stellen.

De allegorische methode heeft ook haar kunstvaardigheid toegepast op de geschiedenis van de tien maagden, maar liep dan al spoedig deerlijk vast. De bruidegom en de bruijloft, daar had men geen moeite mee. Wordt niet de Heiland zelf de Bruidegom genoemd, en is het door Hem verlorene volk niet zijn bruid, die Hij straks komt thuis halen voor de hemelse bruijloft? Men stapte dan maar even gracieus over de oneffenheid heen, dat het beeld der tien maagden, op weg om de bruidegom te ontmoeten, dan toch ook weer zag op het volk des Heeren, geroepen om de hemelse bruijloft bij te wonen. Hoe kon dat volk des Heeren tegelijkertijd vergeleken worden met de bruid zelf en de bruidsmisjes, die met haar samen de bruidegom moesten tegemoet gaan als hij kwam!

Met de wijze maagden had men niet zoveel moeite. Dat waren natuurlijk de echte gelovigen. Gereed om de Bruidegom Christus te ontvangen. En de olie in de vaten, die ze hadden meegenomen, was dan hun geloof, dat duurzaam bleek ook als de bruidegom toefde.

Intussen kwam men er dan niet recht uit, dat ook die wijze met al hun geloof toch maar in slaap waren gevallen, toen de bruidegom toefde te komen. Want daar was men het eens, dat die sluimering natuurlijk ongunstig moest worden uitgelegd. Zelfs de beste gelovigen raken wel eens in een geestelijke slaap ten opzichte van de toekomstverwachting. Zo trachtte men zich dan te redden.

Maar met die dwaze maagden ontstonden eerst recht de moeilijkheden. Men stelde zich het zo voor: tien meisjes waren op weg gegaan, om de bruidegom te ontmoeten. Alle tien hadden ze een uitnodiging ontvangen om met de bruidegom samen naar de bruijloft te gaan. Alle tien gingen ze daarom op weg met een brandende lamp in de hand. Maar ze waren huns inziens ten slotte al rijkelijk ver-

gegaan, en nog naderde er niets in de verte. Daarom zetten ze zich maar even neer aan de kant van de weg. De brandende lampen naast zich.

Maar zo overviel hen de slaap. Tot hen plotseling het geroep wakker schrikte: de bruidegom komt! Gaat uit hem tegemoet! Allen sprongen ze ontdaan op. En hun ontsteltnis werd nog groter, toen ze merkten, dat hun lampen bijna waren uitgebrand. Ze rookten en walmden nog wat, maar ze zouden het niet lang meer uithouden.

Geen nood, dachten de wijzen. Zij hadden „vaten“ bij zich met olie. Waarvoor dan maar in de gauwigheid „kruiken“ werd gelezen. (Intussen staat er in het verhaal wat anders. Zij hadden olie in hun vaten, lezen we). Ze vulden de lampen vlug even bij. Spoedig brandden ze weer helder. Maar de dwaze waren niet zo zorgzaam geweest. Die hadden alleen maar olie in hun lampen meegenomen. Maar ze waren niet zo verstandig geweest om reserve-voorraad mee te nemen. Zo riepen ze dan in hun nood om olie tot hun wijzere metgezellinnen. Maar deze dorsten het niet aan met hen te delen. Ze gaven haar de raad om rond te zien of ze nog een verkoper op konden kloppen, die bereid zou zijn in hun behoefte te voorzien. Met deze trek zat men dan wel wat, want hoe zou men dat toch geestelijk kunnen overbrengen? Wie kan een ander het geloof schenken? Dat werd, zo vond men, toch door die olie aangeduid. Het leek al van te voren een riskant bedrijf. We vinden ze dan ook straks voor de gesloten deur. Intussen zitten we dan weer met die lamp, die ze blijkbaar weer gevuld en aan hebben gekregen. Anders toch hadden ze zich aan de bruijloftszaal niet behoeven te melden.

Men had zich inmiddels in het geheel niet ingedacht, wat een zonderling bedrijf dat was voor tien jonge meisjes om tegen het middernachtelijk uur zich aan een eenzame landweg neer te zetten en in slaap te vallen, nota bene elk met een brandende lamp naast zich. Terwijl de benauwende vraag het hart van Gods kinderen beklemde: hoe is het toch mogelijk, met de brandende lamp des geloofs op weg te gaan, en dan straks toch te weinig olie te hebben? Als gelovigen op weg gaan de Bruidegom tegemoet, terwijl dat geloof dan toch niet toereikend kan blijken? Is het dan toch mogelijk de Heere tegemoet te gaan met lichtend geloof, en dan toch straks te moeten buiten staan? En hoe kan men dan dan weten of men tot de wijze of de dwaze behoort?

Het blijkt wel, dat de allegorische verklaring van de gelijkenissen, in het bijzonder bij de onderhavige, de moeilijkheden eer vergroot dan vermindert. En ons eerder in de mist zet dan verhelderend werkt. En dat laatste is toch de bedoeling van de gelijkenissen geweest.

Wij moeten echter van meetaf vasthouden, wat al boven is gezegd, dat een gelijkenis een verhaal is, dat slechts één trek wil naar voren brengen. Deze gelijkenis staat tussen die van de trouwe dienstknechten die hun heer wachten, en die van de talenten. Alle drie willen Gods volk en ons leren, gedurende de tijd, dat Christus wederkomst toeft, werkend waakzaam en wakend werkzaam te zijn. Elk weer op haar eigenaardige wijze.

De gedachte, die hier belicht wordt is deze: we zullen ons tijdig voorbereiden om klaar te zijn als de Heere wederkomt.

Om dat licht te zien moet ge ten enenmale loslaten de idee, dat de bruidegom uit de gelijkenis de hemelse Bruidegom uit de werkelijkheid is.

UIT DE INHOUD:

<i>Olie in de lampen</i>	J. v. D.
<i>Calvijn over kerkscheuring (V)</i>	C. V.
<i>De ontfermingen Gods (IV)</i>	W. B.
<i>Rondom de voetbalpool (IV)</i>	J. M.
<i>Naar de top der aarde (XI)</i>	P. G.
<i>Boekbespreking</i>	J. S.
<i>Kritische krabbels</i>	Frater
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

Deze gelijkenis is een verhaal, aan het dagelijkse leven ontleend. Het Oosterse leven. Die tien meisjes waren er niet zomaar op uit getrokken. Het waren bruidsmisjes, op weg gegaan naar het huis der bruid, om samen met die bruid de komst van de bruidegom af te wachten. Die kwam na het vallen van de avond straks met een stoet van jongelingen de bruid van haar huis afhaken naar de voor hen in gereedheid gebrachte woning. Op het eerste geroep, dat de bruidegom kwam, staken de bruidsmisjes hun meegenomen lampen aan, en geleidden dan onder vrolijk gejuich die bruid, omstuwd door een lichtstoet, de bruidegom tegemoet.

Ze hebben dan ook die lampen van te voren in het geheel niet aan gehad. Die werden pas ontstoken, wanneer de komst van de bruidegom werd aangekondigd.

En toen ze de lampen wilden aansteken, kwam het verzuim van de dwaze maagden aan het licht, die vergeten hadden, olie in haar lampen mee te nemen. In haar lampen! Want de „vaten“, waarover hier sprake is, zijn geen aparte kruiken, waaruit ze de lampen konden bijvullen, maar de reservoirs der lampen! Zo'n oosterse lamp bestond nl. uit twee schaaltes, die op elkaar pasten. Een grote, die de olie moest bevatten, als het ware de peer van de lamp. En een kleine, die daarop als een deksel paste en waaraan ook de tuit zat, waarin de pit kon gestoken worden.

We kunnen het dus zo lezen: de wijze hadden wel olie in de peer van haar lamp, meegenomen, maar de dwaze niet.

En nu wordt de verklaring gemakkelijk. Duidelijk en zonneklaar wordt beider gedrag ten opzichte van de bruidegom. De wijze hadden er voor gezorgd, dat ze klaar waren voor zijn komst. Opdat ze zijn er konden verhogen en zijn vreugde. Haar had de gedachte vervuld: hoe zal ik u ontvangen, hoe wilt gij zijn begroet?

De dwaze hadden het er echter op aan laten komen. Dat kon later nog wel. Als de bruidegom in aantocht was, hadden ze gewoonlijk nog volop gelegenheid om alles in gereedheid te brengen. Meestal kwam hij al bij het vallen van de avond. Maar toen de bruidegom toefde, en ze ook nog in slaap vielen van het lange wachten, (waardoor geaccentueerd wordt, dat toen alle gelegenheid ontbrak om het verzuim te verhelpen) toen wreekte zich hun zorgeloosheid. Ze werd oorzaak, dat ze straks buiten stonden.

We behoeven ons dus niet meer af te vragen wat toch die lampen zijn, en wat onder de olie moet verstaan. Wat die slaap is waarin ze allen vielen, en de kruiken. We kunnen ons niet afmaken van de ernst van

de prediking van deze gelijkenis, dat we bereid zullen zijn als de Heere komt met het voorgeven, dat het zo heel moeilijk is om uit te maken, of we een echt en duurzaam geloof hebben.

Want wat de Heiland ons allen wil inprenten, dat is het levensgevaar dat we lopen als we zorgeloos omspringen met de tijd, die we krijgen om ons voor te bereiden op Zijn komst. En hoe erg of het is, dat we buiten zouden staan, omdat we de tijd hebben voorbij laten gaan om ons voor Zijn komst toe te bereiden.

De dwaze maagden hadden het er op aan laten komen, omdat in hun hart de liefde en de eerbied voor de bruidegom ontbrak. Ze

hadden het zich gemakkelijk gemaakt met de voorbereiding voor het feest.

Daar wil de Heere ons tegen waarschuwen! Niet maar hen, die buiten zijn, maar zijn discipelen. Zijn gemeente. Want hoe erg zou het zijn, als we uiterlijk met het volk des Heeren opgetrokken waren en we Hem niet hadden verwacht.

Want wie denkt: het kan nog wel, ik heb nog wel de tijd, die zal zichzelf bedriegen. Die overvalt straks de wederkomst des Heeren en dan is het te laat! Heden, zo ge Zijn stem hoort, verhardt u niet. Nu is het de welaangename tijd. Nú is de dag der zaligheid! Morgen kan het te laat zijn!

Heerenveen.

J. VAN DIJK.

Calvijn over kerkscheuring

V

Ook in dit artikel wil ik nog wat meedelen over Calvijns worsteling om een scheuring in de ontaarde, verwarde en slecht geleide kerk van Genève te voorkomen.

Die worsteling werd steeds zwaarder voor hem.

Want de partij, die sinds de verbanning van Calvijn en Farel op Pasen 1538 volledig de baas was, handelde zo, dat de trouwe kerkleden permanent tot verzet werden geprikkeld.

Tengevolge daarvan nam aan het eind van 1538 en het begin van 1539 de spanning in Genève steeds toe.

Aan het einde van het jaar 1538 en in het begin van het daarop volgende jaar nam de spanning in Genève steeds toe.

De ingedrongen predikanten traden steeds dwazer op.

We vernamen reeds hoe ze te keer gingen tegen Calvijn en Farel en essentiële momenten van de reformatie aantastten.

Het volk demoraliseerde al meer.

Maar in plaats van daartegen in te gaan schrapten zij in het Avondmaalsformulier de passages waarin onwaardigen van het Avondmaal uitgesloten werden. Tegelijk lieten zij hun tegenstanders door de raad vervolgen en hen dwingen of de stad te verlaten of aan het Avondmaal deel te nemen.

Het sprak wel vanzelf dat volgelingen van Calvijn — de Guillermins — door dit alles hevig geprikkeld werden.

Ze luisterden al minder naar Calvijns pastorale advies. Integendeel hun agitatie verscherpte zich.

Saunier die zich eerst door Calvijn had laten leiden en toen verklaarde dat hij het Avondmaal uit de handen van de in functie zijnde predikanten zou ontvangen ook al zou hij de enige zijn die dat deed, geraakte in reactie op het onzinnige drijven van de predikanten opnieuw in de macht van de partijgeest en zwoer toen dat hij liever zou sterven dan deel te nemen aan zo'n ergernis.

We vermeldden reeds, dat hij met de nog overige leraren van het College met Kerstmis uit de stad werd verbannen.

Een paar weken later werden deze door een paar andere felle leidlieden der Guillermins gevolgd.

De situatie was zo, dat Farel op 15 januari 1539 aan Calvijn schreef: „Ik ben thans zeer neergedrukt, want de hand des Heren woedt verschrikkelijk. — Let wel: **de hand des Heren**: Calvijn ziet in alles wat geschiedt steeds eerst de hand van God zelf! — Men moet wel een hart van steen hebben als men niet getroffen wordt door het zo droeve schouwspel dat de kerken bieden. En er is geen haan die door zijn gekraai Petrus waarschuwt”.

Naar het oordeel van de Guillermins en van hun geestverwante leidlieden was dus de toestand in Genève zeer somber.

Maar dat was niet minder het geval naar het gevoelen van de „ingedrongen” predikanten die Calvijn, Farel en Coraud waren opgevolgd! Ze gingen wel hevig tekeer en behaalden overwinning op overwinning. Maar ze beseften ondanks dat alles toch steeds dieper, dat ze tegen de moeilijkheden in kerkelijk Genève niet waren opgewassen.

Ten slotte, op oudejaarsdag 1538, boden zij

zelfs aan de raad hun ontslag aan!

Ze werden dagelijks voor ongelovigen, papisten en schenders der Schrift uitgemaakt.

Het behage u, zo schreven zij de heren van de raad, indien u dat goed dunkt, u voor de toekomst van andere dienaren des woords te voorzien, aan welke God de genade moge geven om te volharden in de zware arbeid, waarin wij op goede wijze zijn voortgegaan. Want wij kunnen niet meer met vrucht arbeiden, zoals wij dat begeren, daar de zaken in een dusdanige wanorde verkeren.

Calvijn is in deze dagen rusteloos bezig om de gemoederen te kalmeren en zijn broeders de weg van het evangelie te wijzen.

Speciaal richt hij daarbij weer zijn aandacht op Farel, die in nauw contact stond met de Guillermins en de grootste invloed op hen uitoefende. In de grond der zaak was Farel het geheel met hen eens. Bovendien was hij Calvijns trouwste vriend.

Het is aangrijpend na te gaan met hoeveel geduld, wijsheid en volharding de nog geen dertigjarige Calvijn in deze kritieke dagen blijft worstelen om zijn broeders in Genève te dwingen tot waarlijk gelovige, kerkelijke activiteit en de kerk daar te bewaren voor de ramp van een definitieve breuk.

Om een indruk daarvan te geven willen we nu een en ander citeren uit de brieven, welke Calvijn aan Farel schreef.

„Ik smeed u, mijn broeder, zo schreef hij op 24 oktober 1538, richt in deze zo boze tijden er uw aandacht op **allen vast te houden, die ook maar enigszins te verdragen zijn! Bewerk bij de broeders, dat ze in de zaak van de caeremonietjes** — de strijd had zich toegeëpitst op de kwestie van het soort brood dat bij het Avondmaal moet worden gebruikt, het al of niet dopen boven een stenen doopvont en het houden van de „chr. feestdagen” — **niet met zulk een hardnekkigheid vechten als de berner beren dat doen.** Laat het zo zijn: Alles is het onze, wij vrij in alles, knechten evenwel van de vrede en de eendracht”.¹⁾

Een paar maanden later krijgt Farel dit onder ogen: Hoe grondiger ik alles beschouw en hoe verder ik om me heen zie, des te meer gaat het voor mij vast staan hoe nodig het is, dat wij velen verdragen die wij, indien het geoorloofd was, liever zouden wegwensen. Want niet alleen de gehele kerk, maar vooral ook dat deel ervan, dat het reinst en het zuiverst moest zijn, zullen altijd aan dit kwaad onderworpen zijn, dat ze overlast ondervinden van verdorven mensen!²⁾

¹⁾ Quaesio te mi frater, in tanta temporum iniquitate, animum adicias ad retinendos omnes, qui ut cunque tolerabiles fuerint. De caeremoniis effice apud fratres, ne eadem certent cum Ursinis pertinacia. Ita fiet ut omnia nostra sint, nos ab omnibus liberi, servi sumus pacis et concordia. O.C. X², c. 276. Ik voeg ditmaal het origineel bij de geciteerde woorden, omdat ze van zo groot belang zijn. Dan kan men ze controleren.

²⁾ Quo et diligentius intueor omnia et longius circumspicio, eo certius incipit, quam necesse sit nobis multos tolerare, quos sublatis optandum sit si liceat. Non enim huic malo sola ecclesia obnoxia semper erit, sed pars etiam ecclesiae quae purissima et purgatissima esse debuerat, ut vitiosis hominibus oneretur. O.C. X² c. 430. De brief waaruit dit fragment is genomen staat in de Opera Calvini niet op de goede plaats. Hij is n.l. niet van 29 dec. 1539 zoals de uitgevers van deze Opera menen maar van 29 dec. 1538.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Drs H. R. Rookmaaker, Leiden
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet Antilopelaan 2,
Geldrop, post, Eindhoven

Wanneer Calvijn betoogt, dat men deze boze lieden in de kerk en onder de dienaren des woords moet verdragen, ja, zelfs ook met welwillendheid en vriendelijkheid moest vasthouden, dan wil hij daarbij toch weer niet zo ver gaan dat van lichtvaardige toegevendheid zou kunnen gesproken worden. Hij wil alleen in zoverre toegevendheid betrachten als dienstig is voor het verbeteren van gebreken.

Natuurlijk zijn er gevallen waarin doorgestast en ten slotte de ban gebruikt moet worden. Calvijn noemt dan een paar predikanten, die daarvoor naar zijn overtuiging in aanmerking komen. Dat zijn lieden die geheel verhard zijn. Maar wie nog genezen kunnen worden, die moet men met zulk een liefde koesteren alsof ze onze eigen leden waren. Ja, zelfs zij van wie het beter zou zijn geweest dat ze afgesneden werden, moeten zo goed en kwaad als dat gaat worden verdragen, tot dat hun boosheid rijp geworden is en de zweer duidelijk zichtbaar wordt en openbreekt.³⁾

Behalve dit evangelische pastorale advies om dwalende en zondigende en lastige broeders zo lang als maar enigszins mogelijk is vast te houden ontvangt Farel er nog een.

Er heerst in de omgeving van Calvijn en Farel namelijk nog een ander kwaad, dat de zaak van de kerk grote schade deed.

Ook toen kwam het namelijk voor, dat de getrouwe broeders hun leidlieden bovenmate prezen en verheerlijkten!

Dat was naar het oordeel van Calvijn puur werelds en vleeselijk.

God verfoeide zulk gedoe.

Bovendien werden de tegenstanders daardoor — terecht — geprikkeld; de kloof tussen de leden der kerk wijder gemaakt en de pogingen om de kerk uit de ellende te leiden uitermate bemoeilijkt.

Ik zie, zo schreef Calvijn in dezelfde brief, hoe waar het is wat Viret zegt, namelijk, dat geen mensen voor ons gevaarlijker zijn dan zij, die door ons mateloos te prijzen onze benijders en vijanden de gal doen overlopen.⁴⁾

Hoewel ik niet geloof, zo voegde Calvijn er bijna ironisch aan toe, dat er mensen zijn die, daar ik heel weinig reden tot lof gegeven heb, daarmee tegenover mij erg kwistig zijn. Tenzij dan die lieden die wellicht daardoor bij u in de gunst willen komen.

Ik zou evenwel graag willen, zo gaat Calvijn verder, dat een dergelijke lastige ophemelarij waardoor en wij en de zaak alleen maar benadeeld worden, verhinderd werd. Indien gij iets kunt doen om dat tegen te gaan, doe het dan alstublieft.

³⁾ Imo, quos abscissos esse magis conveniat, utcunq; sustineamus, donec maturuerit eorum iniquitas, et in apertum ulcus emerserit. Id.

⁴⁾ Interim ucrum esse conspicio quod ait Viretus, nullos esse nobis magis noxios, quam qui immodicis nostris laudibus bitem invidiis aut inimicis movent. Id.

Wat mij betreft, toen in Bazel iemand om u te prijzen tegen me zei, dat hij in het openbaar u niet minder eer had toegekend dan Paulus, heb ik het niet onder stoelen of banken gestoken hoe slecht mij een dergelijke vergelijking aanstond. Waartoe dient het u met Paulus gelijk te stellen? Zelfs onder de apostelen wordt immers niet een gevonden, die hem in alles evenaart.

Wij komen toch wel in een ellendige situatie, als wij voor de domheid of onbeheertheid van anderen moeten boeten! Maar ook die ziekte zal genezen, als eenmaal het voorwendsel tot twist begraven is.⁵⁾

En, zinspelend op een mogelijke verzoening der partijen in Genève, schrijft Calvijn: Wanneer het anderen ten goede komt laten wij dan niet aarzelen onzerzijds alles prijs te geven, als de ere van Christus en de trouw van onze ambtsbediening onbezoedeld blijft. Want ik zou liever duizend maal sterven dan dat het ambt of Christus gekrenkt werden.⁶⁾

In onmiddellijk verband met zijn opmerkingen over de door hem zo gehate vriendenverering spreekt Calvijn er dan tegenover Farel zijn spijt over uit, dat zijn zendbrief door zijn geneefse broeders met zo grote ontstemming werd ontvangen. Maar, zo gaat hij verder: het berouwt mij toch niet hem geschreven te hebben. Reeds daarom niet, omdat nu, wanneer het eenmaal zover mocht komen, — dat er een ware verzoening tot stand komt tussen de partijen in Genève — onze tegenstanders ons niet kunnen verwijten, dat op ons advies iets toegelaten werd wat men de broeders zou kunnen verwijten.⁷⁾

* * *

Zo worstelt Calvijn met Farel.

Zebedeus had zich naar Farel zelf in een brief meedeelde, door Calvijn laten overtuigen.

Maar Farel bleef nog steeds tegenstribbelen. Hij wil van een gemeenschappelijke avondmaalsviering nog niets weten.

Ge behoeft u niet zo uit te sloven, zo schreef Farel aan zijn vriend, om me te bewijzen, dat het van groot belang is, dat er een verzoening tussen de partijen — in Genève namelijk — tot stand komt. Ik zou wensen dat alle vromen zich verre hielden van een zo goddeloze bende, waarin alle soort kwaad van dag tot dag toeneemt en de vroomheid geheel wordt uitgeblust. Ik heb, zo laat hij evenwel op deze opmerking onmiddellijk volgen, **over het avondmaal aan niemand iets gezegd. Ik heb alleen maar opgewekt tot gebed en tot belijdenis van zonden, ten gevolge waarvan zij in deze ellende gekomen zijn.**

Calvijn reageert in een volgende brief onmiddellijk op deze exclamatie.

Er is in het geheel geen reden, zo schreef hij, dat ge u zo zoudt verzetten tegen wat ik ten aanzien van een verzoening heb geadviseerd! Want ik verzeerde, dat ik niets liever wilde dan dat alle gelovigen zich daarvan zo ver mogelijk verwijderd zouden houden. Slechts op dat éne drong ik aan, **dat zij niet door een scheuring een kerk zouden uitrechten, die hoe verdorven in levenswandel en hoe besmet door vreemde leringen zij ook moge zijn, toch niet geheel en al is afgeweken van de leer waarop naar Paulus leert, de kerk gefundeerd moet zijn.**⁸⁾

Calvijn wil, dat het algemeen bekend zal zijn, dat hij de broeders geen andere eenheid heeft aangeraden, dan die welke ons door het voorbeeld van Christus wordt aangewezen. Christus heeft immers niet gearzeld met jammerlijk goddeloze Joden aan de mysteriën Gods deel te nemen.

Farel behoeft voorts niet te vrezen, dat er

⁵⁾ Iniqua tamen conditio nobis imponitur, qui poenam luere cogimur alienae vel stultitiae vel intemperantiae: sed luc quoque morbus sanabitur, si quando sepelietur dissidii species. Id.

⁶⁾ Ut aliis bene sit, non dubitemus quidquid nostrum ect exponere, modo Christi gloria et ministerii nostri fides illibata maneat. Citius enim millies vita cesserat. Id.

⁷⁾ Scriptas tamen esse, vel ob hoc unum nondum poenitet, quia si in rem praesentem ventum fuerit, non poterunt nobis exprobare adversarii quidpiam suasu nostro fuisse admissum, quod fratribus improbari queat. Id.

⁸⁾ Hoc unum contendebam, ne schismate scinderent qualemcumque ecclesiam: quae utcumque esset corruptissima moribus, doctrinis etiam exoticis infecta, non tamen desciverat penitus ab ea doctrina, qua ecclesiam Christi fundari docet Paulus. O.C. X², c. 323.

op dat punt enig misverstand onder de broeders is ontstaan. Integendeel ze hebben hem uitstekend begrepen. Dat accentueert Calvijn met alle nadruk in deze brief.

Opdat ge zoudt verstaan, zo gaat hij namelijk verder, met welk een voorzichtigheid zij mijn advies hebben overwogen deel ik u mee, dat hen vóór alles vertoornde, dat ik het ambt onderscheidde van het volk en dat ik betoogde, dat van een bedienaar van het Avondmaal — en niet de gewone gelovige — voorzichtigheid en trouw bij de bediening daarvan geëist wordt. Ik zeide daarbij, dat van de particuliere gelovigen iets gevraagd wordt dat geringer en gemakkelijker is, namelijk dat een ieder zichzelf zal beproeven.⁹⁾

* * *

Wie de moeite neemt deze woorden van Calvijn rustig te overwegen — ze vragen het en zijn ten volle de moeite daarvan waard — zal zich verbazen over de diepe schriftuurlijkheid en de grote wijsheid en bezonnenheid en vooral over de grote zuivere, zich zelf volledig wegcijferende liefde van deze jonge man.

Wat is dit anders als het rechtlijnige, logistische, keiharde redeneren, dat zo dikwijls de kerk heeft verwoest. Het lijkt zo prachtig en het is zo „consequent”, maar in wezen zo goddeloos.

De ontfermingen Gods

(IV)

Wij komen nu tot de kern van Romeinen 9. Niet, dat de rest van dit hoofdstuk wat minder belangrijk zou zijn dan de vss 7—13. Het staat niet aan ons om de Bijbel in meer en minder belangrijke gedeelten op te lossen.

Maar we kunnen wel zeggen, dat de vss 7—13 centraal zijn in Rom. 9, omdat Paulus hier de grondlijnen van Gods verkiezing tekent.

Wie de geschiedenis der exegese van dit hoofdstuk nagaat, bemerkt steeds, dat, als hier de misverstanden binnendringen, men ook de rest niet goed meer verstaat. Wie dit grondpatroon van de verkiezing vertekent, tot een caricatuur maakt, er verkeerde conclusies uit trekt, die kan over wat er volgt, eigenlijk maar weinig goeds meer zeggen.

En het verdrietige is, dat juist ten aanzien van deze verzen de misverstanden legio zijn. We zullen ze niet alle noemen en nog minder weerleggen. Laten we liever trachten samen te lezen wat er staat — en dat te lezen in het verband van de Schriften. Daaraan hebben we werk genoeg. Daaruit putten we troost genoeg. Want wie deze vss goed leest, hij leest aan één stuk door van de weergalozе ontfermingen Gods.

Ja, en dan raken we inderdaad de kern van wat Paulus hier bezighoudt. De vraag is hem immers door de feiten opgedrongen, of God wel trouw is aan Zijn eens gegeven woord. De Heere heeft aan Israël Zijn heilsbeloften gegeven — maar de grote meerderheid van dit volk deelt thans niet in het heil. God heeft Zijn volk met talloze weldaden begiftigd, — er is vandaag hoegenaamd niets meer van te zien. God heeft in Abraham reeds dit volk verkozen, afgezonderd uit de volkeren der aarde. Thans delen wel die volken in Gods genadige verkiezing, terwijl de massa van Israël tot de verworpenen moet worden gerekend.

Is God dan toch een willekeurige God? Speelt Hij met Zijn gezworen eden? Kan Hij vandaag verkiezen en morgen weer verwerpen? Kan Hij gisteren de heidenen verwerpen en ze vandaag weer verkiezen? Is de situatie van vandaag wel te rijmen met de stijl des Heeren die Hij in de geboortegeschiedenis der kerk heeft geopenbaard? Zijn de aanvangen der heilsgeschiedenis niet in flagrante strijd met de onheilsgeschiedenis die Israël thans beleeft?

We gaan lezen, wat Paulus ervan zegt.

Dan eerst een enkel woord over de vertaling. Die is nl. wat onzeker, voorzover het de vss 7 en 8 betreft. We moeten dit niet overdrijven, want zakelijk maakt het nu ook weer niet zo'n heel groot verschil, welke vertaling men hier volgt. Maar ik meen, dat u de

In Calvijn zien wij een man, die, levend in de gemeenschap met zijn Heiland, nu diens gestalte gaat vertonen.

Dat wil zeggen: Hij is door en door trouw aan zijn Meester, en bindt zich voluit aan diens woord, maar tegelijk — of beter gezegd, juist daarom — is hij zo begrijpend, zo mild, zo overredend, zo ten volle dienaar.

Later waren de luthersens doodsbang voor een samenspreking met Calvijn. Want hij was daarin zo liefdevol, zo de broeders zoekend, zo bereid om de minste te zijn, zo helemaal niet er op uit om de baas te spelen, de mooie man te zijn, eigen zin door te zetten, dat hij allen die het om de zaak te doen was altijd won.

Helaas: die echte trouw aan Christus en zijn woord verbonden met de echte vriendelijkheid, zachtmoedigheid en lankmoedigheid wordt zo zelden in de kerk gevonden.

En daarom vooral waren er zovele moeiten, spanningen, conflicten, scheuringen.

C. V.

⁹⁾ Atque ut intelligas qua prudentia consilium meum expenderit, id eos in primis exacerbavit, quod ministerium a plebe discernerebam, illumque dispensatorem esse asserebam a quo prudentia et fides requiratur. A privatis minus quiddam et facilius dicebam exigi, ut se unusquisque probaret. Id.

gedachtegang van de apostel het zuiverst verstaat, wanneer u deze vss zo leest (we beginnen bij vs 6): Maar niet als zou Gods Woord niet zijn uitgekomen! Want niet dit is Israël: alle afstammelingen van Israël. Of als zouden ze zaaïd van Abraham zijn! Allen zijn wel kinderen, maar 'in de lijn van Izaäk zal men u spreken van zaad'. Dat wil zeggen: niet dit zijn kinderen Gods: vléselijke kinderen; maar de kinderen van de belofte tellen voor zaad. En vs 9 lezen we zo: want een belóftekarakter had dit woord: omtrent deze tijd zal Ik komen en Sara zal een zoon hebben¹⁾.

In deze woorden gaat Paulus dus terug naar de geboortegeschiedenis der kerk. Nu kan men dit op tweeërlei manier doen. Opmerkelijk is immers, dat ook de Joden steeds terugwijzen naar de aanvangen van hun geschiedenis. We lezen in de Schrift telkens, dat zij er zich op beroemen Abrahams zaad te zijn. Als Johannes de Doper hen bedreigt met het op handen zijnde Messiaanse gericht, dan antwoorden ze hem: wij zijn Abrahams zaad en hebben dus geen oordeel te vrezen. En als Jezus hen waarschuwt (Joh. 8), dat de dienstknecht niet eeuwig in het huis blijft, maar eens uit het erfdeel zal worden uitgeworpen, dan beroepen ze zich weer op hun geboorte uit Abraham: wij hebben Abraham tot vader, wij zijn wettige erfgenamen en kunnen dus nimmer uit Vaders huis worden gestoten.

Ja, de Joden zijn met de geboortegeschiedenis der kerk spoedig klaar. Ze zeggen: toen, in Abraham, is God begonnen met Zijn grote werk. Abraham werd afgezonderd uit de heidenwereld en gemaakt tot Gods vriend en gunsteling. Met hem heeft God Zijn verbond opgericht. En aan Abraham heeft God beloofd, dat zijn zaad het volk van God zou zijn, delend in alle weldaden des verbonds. In Abraham heeft de Heere eens en voor-goed het ganse volk Israël uitverkoren uit alle geslachten der aarde. En nu zit God aan die verkiezing vast. Nu zit God — wat er ook gebeuren moge — aan Zijn uitverkoren volk vast.

En dus is Paulus er wel falikant naast, wanneer hij aan de heidenen thans een gelijkwaardige plaats toekent in de kerk. Ja, wanneer hij de Joden die niet in de Christus geloven, de rug toekent om zich met zijn Evangelie uitsluitend tot de heidenen te richten.

Alsof God ooit Zijn verkoren volk zou kunnen verwerpen! Alsof God het zaad van Abraham zou kunnen verloochenen!

Er is echter ook een andere manier om de geboortegeschiedenis der kerk in rekening te brengen. Niet zo, dat men daar op lichtzinnige wijze conclusies uit trekt; alsof men automatisch rechten kan laten gelden, als men maar Abrahams bloed in de aderen heeft.

Maar zo, dat men vraagt naar de áárd van Gods beloften en naar de stijl van Gods verkiezing.

Zijn Gods beloften in het begin der heilsgeschiedenis zó gegeven, dat de Heere Zich daarmee heeft vastgezet op één volk? Is de verkiezing zo geschied, dat de Heere voor alle eeuwen automatisch aan Israël, aan alle Israëlieten vastzit?

Of ligt het in de aard der verkiezing, dat er een appél wordt gedaan op het volk des verbonds: een appél dat om een antwoord vraagt, op straffe, dat de verkiezing ongedaan wordt gemaakt?

Ja, en zó gaat Paulus de geboortegeschiedenis der kerk bezien. Hóe heeft God Zich een volk geformeerd? Welke factoren waren daarin van beslissende betekenis? Welke stijl heeft de Heere daarin gevolgd?

Welnu, de Heere heeft aan Abraham een zoon beloofd. Ja, uit hem zal geboren worden een schare die niemand tellen kan. En dit zaad van Abraham zal het volk van Góð zijn. En daarin ligt alles opgesloten.

Het duurt echter heel lang, voor de beloofde zoon geboren wordt. Zo lang, dat het weldra een onmogelijkheid zal zijn. Want over

korte tijd zal Abraham geen kind meer kunnen verwekken. En Sara's moederschoot zal dan verstorven zijn. Daarom neemt Abraham Hagar tot bijvrouw om gebruik te maken van de mogelijkheden waarover hij nu nog beschikt. Zo wordt Ismaël geboren. Uit Abrahams kracht en uit Hagars potentie. De toekomst is nu veilig gesteld, de erfenis gegarandeerd. God kan nu verder gaan met de bouw van Zijn kerk, de schare die niemand tellen kan.

Ja ja, maar de Heere wil Zijn kerk niet bouwen op de basis van menselijke vermogens, uit kracht van menselijke capaciteiten. De Heere wil komen tot die lofzang van Rom. 11: Wie heeft Hem eerst gegeven, wat hem wedervergouden moet worden?

De ontelbare schare zal niet gevormd worden door Abrahams kracht, maar door de kracht der genáde, niet uit menselijke mogelijkheden, maar uit de mogendheden van de ontferming Gods.

Baarn.

W. BORGDORFF.

¹⁾ vertaling D. Holwerda, O, Diepte des Rijkdoms, ter plaatse.

Rondom de Voetbalpool

IV

De taak van de Overheid

Met het vaststellen van de ethische ontoelaatbaarheid is nog geen uitputtend antwoord gegeven op de vraag, welke taak de overheid heeft ten aanzien van het gokken in het algemeen en de voetbalpool in het bijzonder.

Velen, die ernstig bezwaar tegen de voetbalpool hebben, zijn toch van oordeel, dat in de gegeven omstandigheden een wettelijk geregelde voetbalpool de enige oplossing is.

Ds. Ruitenberg, die zich zo scherp over de voetbalpool uitliet, acht toch een wettelijke regeling van de voetbalpool nodig, omdat slechts een minderheid een afkeurend oordeel heeft als hij.

Dr. A. A. v. Rhijn schrijft in het septembernummer van „Doorbraak” eigenlijk hetzelfde.

Hij begint met zijn afkeuring uit te spreken over de voetbalpool. Deze is nadelig voor de geestelijke volksgezondheid, is sociaal nadelig omdat arbeidsloos inkomen verworven wordt en leidt tot sportontaarding.

Na dit geconstateerd te hebben, gaat hij over tot behandeling van de vraag, wat de overheid nu doen moet.

Dan merkt hij op, dat we scherp moeten onderscheiden tussen taak van kerk en overheid. De kerk moet zich in gehoorzaamheid richten naar haar Heer. Ze moet de gelovigen waarschuwen en terugbrengen tot de weg van het Evangelie. Het woord van de kerk moet profetisch gericht zijn.

De overheid moet echter alleen waken voor de openbare orde en goede zeden. Als deze gevaar loopt moet ze zich afvragen, of ze moet optreden.

De overheid is gebonden aan praktische grenzen.

Daarbij, aldus nog steeds dr. v. Rhijn, zal in dit geval gevraagd moeten worden naar de zwaarte van het euvel, hoe de volksconscientie erop reageert, hoever het euvel zich heeft uitgebreid, of het te achterhalen is, en of de berechting het euvel zal verminderen.

Naar zijn oordeel is van een verbod van de voetbalpool geen gunstig gevolg te verwachten. Het euvel is sterk ingeleefd en controle op naleving is zeer lastig. Bovendien zijn er altijd nog de buitenlandse voetbalpools, waaraan men mee kan doen.

Om deze reden geeft hij de voorkeur aan een kanaliseren van het kwaad met het scheppen van waarborgen tegen misbruik.

De conclusie ligt dan voor de hand: toelating van de voetbalpool onder wettelijk toezicht.

Het is wel opvallend, dat deze socialist zo bevreesd is voor overheidsingrijpen. Werd maar altijd grote voorzichtigheid in achtgenomen. Op zichzelf is een voorzichtige houding hier niet onjuist.

Het constateren, dat gokken in strijd is met Gods geboden, bepaalt inderdaad nog

niet, hoever de overheid gaan moet.

Al is de overheid in al haar doen en laten aan de gehele wet van God gebonden, dit houdt niet in, dat de overheid met betrekking tot haar gezagsuitoefening nu ook even ver mag gaan.

In zondag 42 belijden we, dat God niet alleen het stelen en roven verbiedt, dat de overheid straft. Hier wordt dus onderscheid gemaakt tussen Gods gebod en de afdwinging van het naleven van Gods geboden door de overheid.

De overheidstaak ten aanzien van de handhaving der wet Gods is beperkt door haar doelstelling, die de belijdenis omschrijft als het tegengaan van de ongebondenheid der mensen.

Calvijn zegt, dat de overheden de openbare onschuld, zedigheid en eerbaarheid beschermen moeten.

Wij spreken thans meestal van handhaving der publieke rechtsorde, of openbare gerechtigheid. De overheid heeft dus ten aanzien van de wet Gods de wacht te houden op het publieke levensterrein.

Ze heeft hier echter geen bemoeienis met het huiselijk leven.

In zover is de bepaling in de Loterijwet van 1905, die het wedden in besloten kring niet strafbaar stelt, dan ook niet zo vreemd. Alleen maar, de praktijk is geworden, dat die besloten kring een veel wijdere omvang heeft gekregen, dan geboden was en in feite ook een deel van het publieke levensterrein is gaan bestrijken.

Al ligt hierin voor de overheid een zekere beperking, dat neemt niet weg, dat de overheid zelf evenzeer als de onderdaan aan Gods wet gebonden is.

Daarom is een staatsloterij dan ook nimmer goed te keuren.

In zekere zin geldt dat ook voor de nationale voetbalpool. Immers deze pool gaat niet buiten de overheid om. De aanduiding „nationale” wijst daar al op.

Het is nog niet zeker, hoe men zich de regeling van deze voetbalpool denkt. Wel staat vast, dat de overheid met deze pool veel bemoeienis zal hebben.

Al wordt het geen staatsvoetbalpool, de overheid zal toch een speciale vergunning daartoe geven aan een speciaal aangewezen organisatie. De overheid zal nauwlettend toezicht houden. De overheid zal in feite de voetbalpool met haar autoriteit dekken.

Dit betekent, dat de overheid het kwaad niet maar zal dulden, doch ook beschermen, ja wettigen.

Wanneer de K.N.V.B. met licentie van de overheid en onder haar toezicht en controle het monopolie van een voetbalpool krijgt, ligt dat wel heel dicht bij een staatsvoetbalpool.

De vraag moet dan ook gesteld, of de overheid daarmee niet zelf rechtstreeks tegen Gods gebod handelt.

Buiten twijfel is natuurlijk, dat een wettelijk geregelde nationale voetbalpool zich

beweegt op het publieke levensterrein.

Ook het veel gehoorde bezwaar, dat slechts een minderheid de voetbalpool verwerpt verdient overweging.

Mag een minderheid hier aan de meerderheid de weg voorschrijven?

Is in die gevallen niet te verwachten, dat een verbod een dode letter zal blijven wegens het niet naleven?

Bij de behandeling van de begroting van Justitie in de Tweede Kamer is dit bezwaar ook opgeworpen.

Het zij mij veroorloofd hierover enkele opmerkingen uit mijn repliek te citeren:

„Het is zelfs zo, dat een meerderheid een minderheid niet mag onderdrukken.

Maar een andere vraag is, of wij mogen meewerken aan de totstandkoming van een gecentraliseerde voetbalpool, die door de Overheid gelegaliseerd wordt. En dan mogen wij als antirevolutionairen niet primair stellen, hoe een meerderheid of een minderheid daarover denkt, al is dat ook van betekenis, maar hoe wij dat instituut op grond van Gods zedewet hebben te waarderen”.

Wanneer wij, zoals de socialisten, laten prevaleren, hoe de opvatting van de meerderheid van het volk is, is er van de zelfstandige roeping, het eigen ambt der overheid niet veel meer overgebleven.

Het is overigens nog de vraag, of de meerderheid van ons volk zo voor deze pool gepoorterd is. In feite is het nog steeds een relatief kleine, maar luidruchtige groep, die de voetbalpool eist.

Maar afgezien daarvan, de overheid heeft de plicht om na te gaan, of ze gezien de grote geestelijke gevaren, die eraan kleven, niet zal moeten ingrijpen.

Aangevoerd wordt nog al eens, dat Paulus toch maar in de slavernij berustte.

Vergeten wordt dan echter, dat hier de situatie juist geheel anders is.

Paulus predikt het Evangelie in een heidense wereld, in een maatschappij, waaruit de slavernij niet weg te denken viel.

Door de doorwerking van het Evangelie gaan later de ogen open voor het feit, dat de maatschappelijke verhoudingen niet met het Evangelie in overeenstemming waren.

Wij echter leven in een gekerstend land.

Wij worden nog een christennatie genoemd. Loterijen en pools worden tot dusver door de wet geweerd.

Nu wil men de weg effenen tot meer gokmogelijkheden.

Paulus was juist bezig de weg te bereiden voor de verdwijning van de slavernij.

Het is daarom onjuist de houding van Paulus tegenover de slavernij te gebruiken als argument voor meerdere soepelheid tegenover de pools, die de verslaafdheid in de hand werken.

De overheid moet inderdaad rekenen met de eigenaardigheden van het volk, met historische toestanden, ja ook met verkeerde neigingen, die in het volk openbaar worden.

Maar wij zijn juist in het bezit van een wettelijke bestrijding van het loterijwezen.

Men zal de slechte wetshandhaving door enige socialistische ministers toch niet willen zien als een historische ontwikkeling, waarin we nu maar te berusten hebben?

De volksconscientie is niet normatief.

Bovendien, de overheid kan juist door haar wetgeving, en ook door eigen eerbied voor die wetgeving, de volksneigingen beïnvloeden.

Daar is de ene tijd meer strengheid nodig dan de andere. Calvijn merkt dat in de „Institutie” ook al op.

Daar zijn volken, zo schrijft hij, die geneigd zijn tot enige fout, indien zij niet meer krachtig bedwongen worden.

Zou dat nu ook niet gelden voor ons gokzuchtig volk?

Is het geen plicht der overheid om, nu deze volkszonde weer sterker wordt, met meer strengheid op te treden.

Het is voorts niet waar, dat de wettelijke verboden geen resultaat gehad hebben.

De loterijwet heeft, met alle gebreken, die ze had, inderdaad tot inperking van het gokken geleid.

Hoeveel krachtiger zou die drang niet geweest zijn, wanneer de overheid door afschaffing der staatsloterij zelf hier ook het goede voorbeeld gegeven had.

Het is waar, dat de geest van het volk de overheid vaak onmogelijk maakt door te voeren, wat naar Gods wet geboden is.

Wanneer de geest van het volk verkeerd

is, is het voeren van een integrale christelijke politiek een onmogelijkheid.

Maar voor deze onmogelijkheid staat de overheid bij een verbod van de voetbalpools toch beslist niet.

En stond de overheid thans wel voor die onmogelijkheid, dan nog is een nationale voetbalpool onaanvaardbaar.

Nimmer mag de weerstand van het volk de overheid brengen tot het wettigen van iets, dat als zodanig een kwaad is.

De verantwoordelijkheid van de overheid ligt nog heel anders bij de aanwezigheid van een aantal strikt particuliere pools, dan wanneer de overheid een pool met haar autoriteit dekt en men als het ware aan de hand van de overheid gaat zondigen.

Een wettelijk geregelde nationale voetbalpool legt op de overheid wel een zeer grote verantwoordelijkheid.

Bovendien op welke grond stelt men dan een pool ter beschikking van de K.N.V.B.?

Daar is tegen dit voornemen al protest gekomen van de Caritas vereniging. Deze exploiteert op kleinere schaal een pool, waarvan de opbrengst bestemd is voor sociale, culturele en liefdadige doeleinden.

Waarom moet de K.N.V.B. hier het monopolie hebben, zo vroeg deze vereniging.

Het doel van de Caritaspool is sympathieker. Knoeierijen komen bij deze kleinere, beter georganiseerde pool minder voor.

Ja, waarom niet?

Daar is geen redelijk argument aan te voeren om ook deze pool dan niet te erkennen.

Wie gelooft nog serieus, dat de overheid het bij één pool kan laten?

Alleen al op rechtvaardigheidsgronden zal men moeilijk anderen kunnen weigeren, wat

men de K.N.V.B. geeft.

De conclusie kan kort zijn.

De overheid mag zich nooit lenen tot medewerking aan de totstandkoming van een wettelijk geregelde nationale pool.

Ten einde ontduikingen van de loterijwet tegen te gaan zal deze wet herzien moeten worden, opdat metterdaad alle publieke loterijen en pools geweerd kunnen worden.

Tenslotte is niet minder urgent, dat de overheid zelf het goede voorbeeld geeft door afschaffing der staatsloterij.

Daar is verband tussen het toenemend materialisme en de gokzucht.

Ook de ontstellende gokzucht is een symptoom van dit materialisme.

In „Het raadsel van ons leven” wijst prof. Bavinck erop, dat het geld een afgod is, die de harten der mensen kan opzweepen.

Geld, dat niets is, kan alles worden.

De tovermacht van dat geld kunt ge zien, zo schrijft hij, in de speelzalen van Montecarlo. Die tovermacht is ook zichtbaar bij het gokken in de voetbalpool.

De speelzucht, de drang naar de grote voetbalpool, waarin men wekelijks kan spelen, laat ons zien, hoe het gesteld is met de levensidealen van ons volk.

Hier rust een grote verantwoordelijkheid bij onze overheid.

Maar ook bij ons allen.

Hebben wij deze afgod van de geldzucht uitgebannen?

Zijn wij vrij van materialisme?

Daar is geen reden, dat wij ons zouden verheffen.

J. MEULINK.

Naar de top der aarde

(XI)

Het laat zich verstaan, dat wij blij waren, toen wij na een tocht van drie dagen, waarbij wij ononderbroken door oorden van kale onherbergzaamheid trokken, eindelijk laat in de avond de stadswijken van Kiruna binnenreden en onze intrek konden nemen in ons hotel. Bezorgd om toch vooral voor het invalen van het nachtelijk duister in de bewoonde wereld aan te komen, behoeften we niet te zijn. Het werd hier immers medio Juni geen nacht, de zon mocht lager aan de hemel gaan staan, onder ging zij niet. Onze hotelkamers waren dan ook alle voorzien van zwarte verduisteringsgordijnen, zoals wij die in de oorlog gekend hebben, nu gebruikt met het doel, alle daglicht te weren.

Het bebouwde deel van het stadsgebied van Kiruna is niet zo groot. Het grondgebied, wij vermeldden het reeds, maakt Kiruna tot de grootste stad van de wereld. Er ligt zelfs een berg met zijn altijd besneeuwde kruin binnen het stadsgebied van Kiruna, de Kebnekajse met zijn 2123 m. hoge top. De stad is een zeer jonge stad; zij ontving pas in 1948 stadsrechten. Haar ontstaan en haar betekenis heeft zij geheel en al te danken aan de grote erts-mijnen. Het jonge karakter van de stad spreekt ook uit de moderne bouwwerken, waarbij het opvallend is, dat men zich voor uitersten gewacht heeft en er vooral naar gestreefd heeft, de stad als industrieel centrum toch zo goed mogelijk te doen aansluiten op het oneindige, uitgebreide land, waarin de stad als een gesloten eenheid zich bevindt. Een zeer karakteristiek bouwwerk is o.a. de kerk, die in het uiterlijk wat de vorm aangaat een lappentent symboliseert en aan welke totstandkoming grote kunstenaars hun bijdragen hebben geleverd, zowel wat interieur, als wat exterieur aangaat.

Tot voor kort was Kiruna ook de noordelijkste stad ter wereld, waarin een tram reed. Hoewel deze tramlijn nog niet zo lang geleden werd aangelegd, is zij nu al weer opgeheven. Het moet een leuk trammetje geweest zijn. De ritprijs was niet meer dan 10 öre, dus ruim 7 cent. Wanneer men niet betaalde, was het ook niet erg, dan reed men rustig mee, want de mijnen betaalden toch de exploitatie. Allen, die hier wonen staan op de een of andere manier met de mijnen in betrekking.

Kiruna is ook in dit opzicht een moderne stad, dat het de tram weer heeft afgedankt en het verkeer thans met bussen doet onderhou-

den. De tram past niet meer in het tegenwoordige stadsverkeer. Hoeveel oudere steden in ons werelddeel ondervinden wel de last van de tram in het verkeer, maar hebben toch nog geen kans gezien, het probleem even afdoende en radicaal op te lossen als hier is geschied. Het kost trouwens ook nogal wat. Men kan er ongetwijfeld heel wat gemakkelijker over denken, wanneer men hier eenvoudig de ertsbergen maar heeft af te breken, om de opbrengst ervan in goud om te zetten.

De dag na onze aankomst werden wij reeds vrij vroeg des morgens namens de mijn-directie door een der ingenieurs verwelkomd. Een uitgebreid programma voor de bezichtiging van alle onderdelen van dit gigantische mijnbedrijf werd met ons besproken. Daarbij werd ons gevraagd, of wij bezwaar ertegen hadden, deze speciale excursie te maken in gezelschap van een West-Duitse delegatie van directeuren van grote electriciteitsbedrijven en andere overheidsdiensten, die op studiereis ook Kiruna aandeden en door de mijn-directie werden ontvangen. Wij hadden geen bezwaar en dus maakten we in de grote autobus, die ons door het mijngebied voerde en ons ook in de mijn bracht, kennis met deze West-Duitse delegatie, die onder leiding stond van de heer Adenauer, zoon van de Rijkskanselier van de Bondsrepubliek, die enige tijd geleden met een Zweedse dame in het huwelijk was getreden. De Duitsers keken wel wat verwonderd, toen zij hier een groepje Nederlanders aantroffen. Zij stelden ons de vraag, of wij hier met vakantie waren. Zij waren zeer verbaasd te vernemen, dat wij hier op klantenbezoek waren en dat wij speciaal op uitnodiging van de mijnen deze reis hierheen hadden gemaakt. Voor het overige bleek al vrij spoedig, dat wij gemeenschappelijke kennis in West-Duitsland hadden, zodat het ijs spoedig was gebroken. De wereld der mensen is toch maar klein.

De mijn, die we die dag bezochten, was de Luossavaara-Kirunavaara A.B. Deze mijn was vroeger particulier bezit, maar nu heeft de Zweedse Staat haar in handen. De mijn is tot nu toe bovengronds. Men breekt een berg af, doch daarna zal ook het erts dieper uit de bodem worden opgehaald. Men baant nu door explosies een sleuf in de ertsberg, breekt met elektrische boren het erts verder weg, waarbij de wanden van het uitgebroken gedeelte, terrasvormig schuin naar boven olopend, worden aangelegd met aan de rand etage-

gewijs telkens een brede vlakke rand als transportweg voor de geweldige auto's met enorm zware banden, die het erts, dat met grote grippers op de wagens wordt geladen, afvoeren. Karrevrachten vol met kistjes dynamiet worden hier regelmatig naar binnen gereden voor de explosies, die op vaste uren plaats hebben. Door deze arbeid is men constant bezig de ertsberg te verbrokkelen. Wij kwamen met de bus ook direct aan de plaats, waar dit delfwerk in volle gang was.

Een hard en ruw bedrijf, waarbij, naar men ons verzekerde, toch slechts sporadisch ernstige ongelukken zich voordoen. Per jaar wordt er uit deze mijngebieden ongeveer 5 miljoen ton erts gedolven. Bij en in de mijnen treft men ook de installaties aan, die het erts van steen en andere onzuiverheden ontdoen. In grote trommels met stalen vorken erin en in andere met stalen kogels, worden de brokken erts in steeds kleinere kristallen verdeeld en voor een gedeelte zelfs tot fijn poeder vernalen. Het steengruis, dat meekomt, wordt vervolgens weer tot een hoge berg opgetast, waarover een weg voor auto's is gelegd. Wij kwamen met onze bus precies tot aan de rand van deze berg, waar men nog bezig was te storten. Wel een beetje griezelig, maar onze chauffeur van de mijnen was zeer bedreven en manoeuvreerde met de lange autobus buitengewoon handig. Hij zal dergelijke ritjes wel dagelijks doen. Want al betrof het hier een speciale cursus voor genodigden, die dus ook veel uitgebreider was en met zeer instructieve voordrachten bij elk onderdeel werd toegelicht, ook voor andere bezoekers is hier iedere maandag en vrijdag een rondleiding door de mijnen. De prijs van de rondleiding is dan Kr. 2.— per persoon. Bij de mijn is ook nog een soort collegezaal met een klein museum van de geschiedenis van de mijnen en van de ertsoorten, die er gevonden worden. Het was alles buitengewoon interessant en de rondleiding was tot in de perfectie verzorgd.

Toen wij, na een uur of vier in de mijnen te hebben doorgebracht, ons hotel weer opzochten, waren wij een zeer interessante belevenis rijker geworden.

Persoonlijk wachtte mij nog een extra invitatie. De andere dag namelijk ontving ik van de directie van de Tuollavaara Gruv A.B., kort aangeduid met de letters T.G.A. — de andere eerder genoemde mijn, de Luossavaara Kirunavaara A.B., wordt aangeduid met de letters L.K.A.B. — de uitnodiging om des avonds deel te nemen aan een excursie naar deze mijn, waarbij het erts ondergronds honderden meters diep wordt opgedolven. Deze mijn is nog geheel in particulier bezit. Deze excursie werd zo mogelijk nog interessanter. Wij kregen allen een blauwe mijnjas, hoge rubberlaarsen over dikke sokken, die tot aan de knie reikten, grote rubberhandschoenen aan en een stalen helm op tegen afvallend gesteente. Toen ging het vervolgens in groepjes de lift in en naar beneden. Met razende snelheid suisde de lift omlaag, telkens afremmend op een verdieping, wanneer wij deze gingen bezichtigen. Hier werd het erts met boren uit de wanden losgewerkt en vervolgens in lorries, waarvoor een elektrische locomotief stond, verder getransporteerd. Het gehele verdere proces werd ook ondergronds afgewikkeld. Men vond er zelfs een afdeling, waar men het gehalte van het erts vaststelde. Ook het vernalen van het erts tot fijn poeder geschiedde ondergronds.

Eerst werd het erts van steen ontdaan. Daartoe werd het via een transportband geleid over een magnetisch geladen roterende trommel, waaronder zich een stortgat bevond. Het erts werd vastgehouden en overgebracht op een aansluitende transportband en de stenen vielen naar beneden. Daar werd het steengruis weer opgevangen en buiten de mijn geleid op de stortberg. Aan het einde van de bewerkingen kwam het ertspoeder in wagens terecht, die telkens na gevuld te zijn automatisch opschoven om tenslotte op een bepaald punt de mijn uit te rijden om via de spoorlijn naar Narvik te worden vervoerd.

Terwijl de L.K.A.B.-mijn in het bebouwde stadsgebied van Kiruna ligt, bevindt de T.G.A.-mijn zich ongeveer een klein uur rijden met de auto buiten de stad, midden in de verlatenheid. De mijnwerkershuizen staan rondom de mijn. De mijnwerkers, die in ploeg-

gen dag en nacht werken, wonen dus niet in Kiruna. Niet alleen dat de mijndirectie huizen heeft gebouwd, zij schonk ook het kerkgebouw. Na de bezichtiging van de mijn en nadat wij ons in de moderne waslokalen hadden opgefrist, bezochten we vervolgens dit kerkje. Dit was bepaald kunstvol ingericht. Ook hier waren kunstenaars van naam weer bezig geweest bij de verzorging der onderdelen. De dominee vertelde ons vervolgens, wat zoal gedaan werd voor de geestelijke verzorging der mijnwerkers. Behalve het kerkje was er ook nog een groot verenigingsgebouw met een grote theaterzaal. Ook hier bleek, dat geen kosten waren gespaard om tot een bepaald indrukwekkend interieur te komen, dat zowel voor concerten als voor film- en toneelvoorstellingen dienst kon doen. Ook voor de recreatie en voor andere activiteiten als vergaderingen van vakverenigingen, ontspannings- en ontwikkelingsclubs e.d. waren tal van lokalen aanwezig. Terwijl wij er waren, had de directie ook nog een speciale ontvangst georganiseerd voor de meisjes van de jonge mijnwerkers, die, uit Kiruna afkomstig, met bussen werden gehaald en weer thuis gebracht. Ontvangsten als waarvoor wij waren uitgenodigd, (ook deze excursie duurde van 7 uur tot na 10 uur 's avonds) waren blijkbaar vrij zelden. Want het was voor verschillende vooraanstaande personen uit Kiruna, die de excursie meemaakten, ook de eerste maal in hun leven, dat zij in de mijn waren afgedaald. Aan het slot — het was ondertussen op de klaarlichte avond half elf geworden — gingen wij aan tafel en kregen wij van de mijndirectie een vorstelijk diner aangeboden.

De mijnen zijn Zwedens rijkdom. De erts-velden van Kiruna en MalMBERGET, welk laatste veld niet ver van Gällivare ligt, bevatten samen naar schatting 1.400.000.000 ton erts.

Eerst tegen het einde van de vorige eeuw werden deze enorm rijke ertslagen hier in het onherbergzaam Norrbotten ontdekt. Het moet niet gemakkelijk zijn geweest, hier de mensen te bewegen, zich voor de ontginning van deze mijnen in vrijheid te vestigen. De winter is hier streng en lang; maandenlang leeft men dag en nacht bij kunstlicht, omdat het zonlicht ontbreekt. De dagen zijn er uiterst kort. Alleen in de zomer, om precies te zijn van 26 mei tot 18 juli, staat de zon dag en nacht te stralen. In de winter waaiert het Noorderlicht vlammen over het landschap. Dit moet zó imponerend, naar men mij vertelde bijna angstaanjagend zijn, dat het net is, of achter de horizon een groots vuurwerk wordt ontstoken, terwijl het wel lijkt, of de hemel met felle zoeklichten wordt afgezocht.

In een land met zulke lange winters en korte dagen, in een klimaat van strenge kou en barre ruwheid en verlatenheid, behoeft het niet te bevreemden, dat velen, die hier niet van jongsaf hebben gewoond, onder de „lappsjuka“, de ziekte van ernstige melancholie gaan lijden. Men moet dan ook de moed bewonderen van hen, die hier hun arbeid zochten. Dat is een heldenvolk. En hoe begonnen ze vaak? In MalMBERGET, ten Zuidoosten van Kiruna gelegen, nam men aanvankelijk zijn intrek in aarden hutten, waarin men als holenmensen leefde. In Kiruna, dat daarna kwam, heeft men van meet af aan op een veel hoger levensniveau de mijnstad opgetrokken. Lapland heeft trouwens maar twee steden: Lycksele, de hoofdstad van dit gebied, en Kiruna. Twee steden in een enorm gebied van eenzaamheid en verlatenheid.

Nadat wij onze zaken in Kiruna hadden afgedaan, trokken we met de trein nog een paar uur verder naar Abisko. Hier bevindt zich een toeristen-hotel: Abisko Tourist Station. Wegen hierheen zijn er niet meer. De trein is de enige verbinding. Naar het Westen kijkt men op besneeuwde bergen met een ronde inham, de zogenaamde Lappenpoort. In het Oosten heeft men eveneens bergruggen, al zijn deze dan lager. Alle begroeiing van bomen is hier verdwenen. De struiken zijn hier verschrompeld tot twijgjes, die uit de rotsachtige bodem opsteken. Toch is hier op de bodem in de zomer een pracht van bloeiende bloemen. Het zijn kleine bloempjes, maar in zachte, briljante kleuren. Hier beleefden wij ook de middernachtzon op zijn schoonst. De avond van onze aankomst en de andere dag was de lucht bewolkt, maar op zondagavond, de dag voor onze afreis, was het schouwspel, dat onze ogen waarnamen, eenvoudig adembenemend schoon. In het

Westen schenen de besneeuwde toppen als in vlam te staan. Het was een fantastisch spel van tinten, wisselend van rose naar oranje, naar rood, terwijl de gedempt blauwe hemel op dit kleurenvak ook nog een neerslag gaf, hetgeen het geheel nog verrassender van kleurenmengeling maakte.

Aan de tegenovergestelde zijde bewoog zich de zon, net even boven de toppen der bergen aan de horizon. Bij het passeren van bergpieken ging zij van tijd tot tijd daarachter schuil. Dan dempte opeens het licht merkbaar en vervaalden ook de tinten. De indruk, die dit maakte, kwam overeen met die, welke men opdoet bij het begin van een zonsverduistering. Prompt daarop kwam de zon dan weer achter de toppen tevoorschijn en schoot goudgele stralenbundels licht de hemel in.

Voor de voet van de bergen lag een gletschermeer. In het rimpelloze water voltrok zich een weerspiegeling in wonderlijke kleurenpracht, zowel van de voortschrijdende zon, als van de licht- en kleur-effecten aan de hemel en van de berghellingen.

Hiermee is door mij, naar ik besef, slechts een uiterst povere weergave geboden van het fascinerende schouwspel van licht en kleuren, aan de middernachtelijke hemel daar in het hoge Noorden.

Zo omstreeks 2 uur des nachts ziet men dan de zon weer stijl de hemel in gaan.

Bij ons verblijf daar hadden wij nog niet te lijden van de enorme muggenplaag, die daar ieder jaar in de zomermaanden weer optreedt. Het was blijkbaar nog net te vroeg. Hiervoor wijken ook de rendieren zoveel mogelijk uit. Van een sportvlieger uit Zwitserland, die daar ook was geweest, vernam ik, dat hij met het oog op deze muggenplaag de motor van zijn vliegtuig van een speciale hoes had moeten voorzien. Deze vlieger vertelde mij ook de volgende aardige ervaring. Bij het landen op de vliegvelden in het hoge Noorden begint er een sirene te loeien. Tijdens de muggenplaag vertoeven de rendieren nl. graag op de vliegvelden, omdat zij daar minder hinder ervan ondervinden dan in het omringende moerassige gebied. Bij het naderen van een vliegtuig horen de rendieren de sirene, hetgeen voor hen een teken is, dat zij het vliegveld moeten verlaten. Wanneer het vliegtuig is geland, komen zij weer rustig terug. Overigens sneuvelen daar nog wel eens rendieren. Ik stond op het station van Abisko te praten met de stationschef en merkte plotseling, dat een kudde rendieren op de spoorbaan liep. Ik maakte de chef hierop attent, waarop deze terstond telefonisch het dichtst bijzijnde station waarschuwde, opdat de bestuurder van de naderende trein daarmee rekening kon houden. Hij deelde mij mee, dat op Kerstavond 1957 enige tientallen rendieren waren omgekomen, omdat zij op de spoorbaan liepen, hetgeen door de treinbestuurder niet tijdig opgemerkt was.

Ter afsluiting van ons verblijf in het hoge Noorden maakten wij met de trein nog een uitstapje naar Narvik. De spoorlijn naar Narvik is een buitengewoon knap staaltje van Zweedse Ingenieurskunst. Zij voert dwars door bergen, langs diepe ravijnen, wanneer men het Noorse gebied binnen komt. De aanblik van de fjorden is in één woord verrukkelijk. Wij maakten vanuit Narvik ook nog een tocht met een salonboot over de Skjömens-fjord, langs de ten dele besneeuwde hellingen. Het was een prachtige zonnige dag. De natuur is er groots en liefelijk. De wrakken van gezonken schepen, die hier nog geruime tijd in het water gelegen hebben, waren op één na alle opgeruimd. Er is, zoals bekend, in de laatste oorlog hard in en om Narvik gevochten. Alleen de laatste resten van een torpedo-jager staken nog boven het water uit.

Narvik is ook de grote verschepingshaven naast Lulea voor het Zweedse erts. De haven in Narvik blijft nl. altijd open, omdat deze aan de Westkust gelegen is, waar de warme golfstroom zijn invloed doet gelden. De haven van Lulea is echter gedurende de wintertijd dichtgevroren.

Het was alles bij elkaar een weliswaar spannende, maar toch ook zeer interessante reis en wij namen dan ook met grote dankbaarheid afscheid van Abisko, uitgeleide gedaan door enige Lappen in hun typische klederdracht. Deze waren ook bij de ontvangst aanwezig. Het zijn kinderlijke, een-

voudige, hartelijke mensen. Zij zijn het waard, dat wij aan hen een apart artikel wijden, waarmee wij dan de beschrijving van onze reis naar het Noorden willen besluiten.

De terugtocht leidde ons via Lycksele, zoals reeds gezegd de hoofdstad van Lapland, welke plaats zeer terecht wel eens met de naam Lappstockholm vereerd wordt. Men treft hier twee kerken aan, waarvan de een dateert uit 1607 en de ander uit 1736. Een modern gebouw is de hoge, ronde watertoren, die wij bestegen om van daaruit van een prachtig vergezicht te genieten over het wijde Lapse land. De stationschef van Lycksele, die wij aan een lunch ontmoetten, was zo vriendelijk het aanbod te doen, om ons in zijn auto een rondrit langs de interessante punten van zijn stad te laten maken, van welk aanbod wij een dankbaar gebruik maakten.

Ook de terugreis nam weer drie dagen in beslag. Toen wij aan het einde van de derde dag tegen de avond Stockholm binnen reden, was dit juist de vooravond van de viering van het Midzomerfeest, dat wij de andere dag te Stockholm meemaakten. Alle winkels, kantoren en banken zijn dan gesloten en het gehele volk viert feest. Op Skansen, een park in Stockholm, aan het water gelegen, waren ouders met hun kinderen gezellig bijeen. Men sprong in een grote kring rondom een met groen versierde paal (als de Meiboom bij ons), waarbij een in Dalarna-kleding gestoken kleine band typische Zweedse liederen speelde. Het geheel had een folkloristisch karakter. Het was een groot verschil met Nederland. Bij ons zou dit alles veel luidruchtiger toegaan. Hoewel hier wel veel publiek bijeen was, klonken de liederen gedempt, alsof men wilde zeggen: laat ons niet te veel lawaai maken, want het kind slaapt. Dit Midzomerfeest, dat tegen de langste dag van het jaar gehouden wordt, moet wel gezien worden als een uiting van blijdschap na de lange winterperiode en de vele duistere dagen, die men heeft beleefd. Overigens is dit wel een feest, dat z'n oorsprong reeds vindt in de heidense tijd.

In het hoge Noorden komt men op deze dagen ook van heinde en ver bijeen, om het zogenaamde kerkdorp, waarover wij een vorige maal schreven, te bevolken en samen dit feest te vieren.

P. GROEN.

BOEKBESPREKING

Uit de geschiedenis van het boek IX

DE BOEKENKAST VAN

Mr. G. GROEN van PRINSTERER

Thorbecke en Groen van Prinsterer hebben allebei de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag verrijkt met staatkundige en juridische werken. De wijze waarop was echter geheel verschillend. Thorbecke deed dat door zich als minister met de aanschaf te bemoeien, Groen deed het als erflater.

Thorbecke was zuinig en beknotte het budget van de Koninklijke Bibliotheek. In 1850 gaf hij aan de bibliothecaris J. W. Holtrop de volgende instructie: „Ik zou wensen, dat de aankoop van boeken op de Koninklijke Bibliotheek, zich voortaan meer bijzonder bepaalde bij de politiek, staatshuishoudkunde en regtswetenschappen, ten einde de meest noodige en nuttige werken in die vakken te kunnen verschaffen“. Daarbij wenste hij voorstellen te ontvangen voor de aanschaffingen en gaf hij aanwijzingen over de bestellingen. Telkens als Thorbecke minister is moet Holtrop vrijwel uitsluitend „werken van nieuwe regts-, historie- en staatseconomische kennis“ bestellen en worden bijzondere werken, oude drukken, andere zeldzame boeken en handschriften van de bestellijst geschrapt. Door Thorbecke lagen dus „een kwarteeuw lang de afdelingen theologie, filosofie, kunst en letterkunde, natuurwetenschappen, medicijnen, wiskundige wetenschappen en enkele meer braak“¹⁾.

Na het overlijden van Groen ontving de Koninklijke Bibliotheek in 1876 een legaat dat „de door Groen uitgegeven brieven van Da Costa, Thorbecke en J. A. Wormser“ omvatte. Verder lezen we in de Geschiedenis

der Koninklijke Bibliotheek: „In 1879 verwierf de Koninklijke Bibliotheek de boekerij van den in 1876 overleden staatsman Groen van Prinsterer, die door de erven van Mevrouw Groen van Prinsterer en door O. Baron van Wassenaer van Catwijk met zes boekenkasten aan het Rijk waren aangeboden voor de bibliotheek der Leidsche Universiteit. Toen echter tegen plaatsing in deze bibliotheek bezwaren waren gerezen, kwam de Koninklijke Bibliotheek voor dit geschenk, dat ongeveer 3000 deelen groot was, in aanmerking. Gelijk men kon verwachten, was het grootste deel dezer collectie gewijd aan de vaderland'sche en algemeene geschiedenis, aan de kerkgeschiedenis, de staatkunde en de verhouding van kerk en staat. Ook vele politieke brochures bevonden zich daarbij”²⁾.

Deze zes boekenkasten staan nog steeds opgesteld in de Koninklijke Bibliotheek, Lange Voorhout 34 te 's-Gravenhage. De inhoud is niet meer geheel gelijk aan de inhoud in 1876, een aantal werken zijn elders geplaatst en enkele vreemde boeken staan thans tussen de boeken van Groen. Maar de oorspronkelijke inhoud vinden we beschreven in het verslag van de Koninklijke Bibliotheek van 1881, bladzijde 142—352.

Indien we nagaan wat de inhoud was van de boekenkast van Groen van Prinsterer vinden we in totaal 2563 werken bestaande uit 3774 afzonderlijke banden en nog 2008 brochures. Volgens de aanvechtbare systematische indeling van 1881 waren er

onderwerpen:	wer- ken:	ban- den:	brochu- res:
Algemene onderwerpen	160	301	485
Godgeleerdheid	350	522	256
Kerkgeschiedenis	179	266	22
Kerkrecht en rechtsgeschiedenis	90	99	55
Kerk en staat	56	58	235
Politieke staatkunde	406	552	272
Staatshuishoudkunde	107	115	95
Wijsbegeerte	75	100	25
Opvoeding en onderwijs	108	112	217
Natuurwetenschap	14	31	—
Genees-, wis- en krijgskunde	22	29	—
Beeldende kunst	11	11	—
Letterkunde en taalkunde	48	62	—
Dichtbundels	101	127	—
Toneelkunde	34	35	—
Romans en fabels	26	39	—
Welsprekendheid	30	39	—
Brievenuitgaven	18	25	—
Aardrijkskunde en atlanten	32	43	—
Geschiedenis	431	886	346
Levensbeschrijvingen	251	308	—
Boekwetenschap	14	14	—
Totaal	2563	3774	2008

Deze werken zijn in het grieks, latijn, frans, duits, engels en nederlands geschreven. We vinden bovendien nog een italiaans en een spaans Nieuw Testament.

De meeste boeken zijn uit de 19e eeuw, een kleiner aantal uit de 18e eeuw. Een verzamelaar van oudere boeken is Groen niet geweest, indien de opgegeven boeken tenminste zijn gehele bezit hebben gevormd.

We vinden geschriften van Bilderdijk tot Kuyper, maar ook veel van Rooms-katholiken, Liberalen en Socialisten. Van de franse socialist L. Blanc is er: *Organisation du travail*, Bruxelles 1845 en *Révolution française*; *histoire de dix ans 1830—1840*, Paris 1844. Verder enkele encyclieken van de Paus. En zeer veel boeken van andere tijdgenoten over staatkunde en politiek. De literatuur die Groen in zijn Ongeloof en Revolutie aanhaalt of noemt blijkt vrijwel geheel in zijn bezit te zijn geweest.

Van de bijbels zijn er vier staten-vertalingen, een lutherse vertaling van 1790 en een latijnse vulgaat van 1841. En naast genoemde N.Test. in het spaans en italiaans zijn er nog drie griekse, drie nederlandse, een franse en een duitse N.Ten.

In de rubriek dichtkunst vinden we geuzenliederen, Cats, Luyken, Van Alphen, Bilderdijk, Tollens, Da Costa en Beets. Verder Lamartine, Scott, Byron en Goethes Faust.

Welke toneelwerken bezat Groen? We vinden de namen van Aeschylus, Sophocles, Euripides, Aristophanes, Molière, Corneille en vooral Shakespeare! Maar ook het mysterie spel uit 1444: De eerste Bliscap van Maria. Bij de romans vinden we de Max Havelaar, Don Quichotte, David Copperfield en de documen-

taire uitgave van 1853 over de hut van oom Tom.

Een van de mooiste boeken is wel: „M. S. Merian, Der rupsen begin, voedzel en wonderbaare verandering. t'Amsterdam zonder drukjaar. Twee delen in één band met 102 uit de hand gekleurde platen”.

Verder noem ik vier bijzondere werken.

1. „Een portefeuille met teekeningen en platen, sommige door G. Groen van Prinsterer geteekend”.
2. Een portefeuille met 95 tractaten over Johan en Cornelis de Witt met portretten en platen uit 1672.
3. Een album met opschrift: „Den Hoog Edel Gestrengen Heer Mr. G. Groen van Prinsterer wordt dit Album met diep gevoelde dankbaarheid en ware hoogachting heilbiddend aangeboden door 258 Hoofd- en Hulponderwijzers in Nederland, op zijn 70en verjaardag, den 21 Augustus 1871”.
4. „Een handschrift bevattende eene opsomming van boekwerken door mr. G. Groen van Prinsterer eenmaal bezeten”.

Tenslotte noem ik als schrijvers over wijsbegeerte: Plato, Cicero, Montaigne, Ancillon, van Schlegel, Lamennais, Hemsterhuys, van Heusde en Opzoomer.

Een boekenkast vertelt altijd iets over de eigenaar, ook als deze zijn boeken meer voor de pronk dan voor de studie heeft aangekocht. Groen heeft zijn boeken echter gelezen en gebruikt. Zijn boekenkast zegt ons daarom nog meer over hem.

Het eerste wat opvalt is een zeer brede en gedegen vakkennis. We vinden de verzamelde werken van vele staatslieden en historici.

En we vinden vele portefeuilles met gegevens, knipsels, brochures en pamfletten over elk van de onderwerpen die Groen speciaal hebben geïnteresseerd: over de schoolstrijd, over kerk en staat, over het herstel van de Rooms-katholieke hiërarchie, en portefeuilles met brochures van Kuyper, Thym, Nuyens e.a.

Het tweede wat opvalt is dat Groen verschillende werken bezat buiten het gebied van zijn grootste belangstelling. Een toespraak van de leraar Brummelkamp aan de Theologische school te Kampen uit 1867 verwacht men bij Groen wel, maar men vindt ook een preek en een geschrift van E. B. Pusey, die met Newman en anderen aan het Oxford-movement in de Anglicaanse kerk leiding gaf.³⁾

Een boekenkast zoals Groen bezat, zou men dus met name bij een professor verwachten. Het is een hooggeleerde boekenkast ook al is Groen nimmer hoogleraar geworden.

Toen Groen nog niet was gepromoveerd was er reeds sprake van een professoraat. Het was niet de bedoeling hem direct hoogleraar te maken, maar om hem na een jaar extra studie in Duitsland, eerst als buitengewoon hoogleraar te benoemen. In overleg met zijn vader wees Groen echter de candidatuur af. „Ik was toen nog zeer jong; had kort gestudeerd; en Papa vond rede om mij stellig af te raden het opnemen van eene taak, die mij waarschijnlijk al te zwaar zou zijn gevallen” schreef Groen aan zijn aanstaande schoonmoeder⁴⁾.

Vijf jaar later, anderhalf jaar nadat Groen op één dag een literair-historische dissertatie over de persoonsbeschrijving bij Plato en een juridisch proefschrift over de voortreffelijkheid van het Justiniaanse recht te Leiden verdedigde, werd Groen door de leidse curatoren op een voordracht geplaatst, die begin April 1825 bij de Koning werd ingediend. Minister Van Maanen wees er echter op dat Groen was gepromoveerd in de literatuur en de studie van het „Studium Juris Civ. litteraris”, terwijl het de leerstoel betrof voor het „Jus Naturae” waarin Groen iets minder brillant was: „en hoe zal men dan een zoo jong mensch, 18 maanden na zijne promotie in de Academie, waarin hij is gepromoveerd, de leerstoel van het Jus Naturae kunnen geven?”⁵⁾ De Koning besliste overeenkomstig het advies van de minister. Groen was nog te jong. Of was Groen misschien verdacht als leerling van Bilderdijk?⁶⁾

Zo werd Groen geen hoogleraar en kwam een minder bekwaam man voor hem in de plaats. Maar leerlingen heeft Groen wel gekregen, als Christen en als hooggeleerde. Staat niet in de inleiding van Ongeloof en Revolutie dat woord, dat we uit de mond van iedere christen-hoogleraar zouden willen

KRITISCHE KRABBELS

Partijkiezen

Nog hoor ik de intonatie van de met enige verheffing van stem gesproken woorden van onze dominé: Lees geen neutrale bladen.

Dat was in mijn jongensjaren. We waren om zo te zeggen met dat zinnetje vertrouwd geraakt. Het paste volkomen in het kader van onze politiek van het isolement.

Wij wisten dat wel. Het isolement was eigenlijk je ware. Maar toch hield niemand zich er aan. Hoe gehoorzaam er ook geluisterd werd naar dominé's vermaning, ieder ging rustig door met het lezen van de neutrale provinciale courant.

Dat was altijd zo geweest. Als jongen vond ik het echter wel vreemd dat alles zo bij het oude bleef, ondanks de grote woorden.

Het had veel overeenkomst met een spiegelgevecht. Wonden werden er niet geslagen en na afloop van de voorstelling ging ieder tevreden naar huis.

Intussen is er sedert die dagen veel water naar de zee gestroomd. Nochtans is de situatie dezelfde gebleven.

Er wordt geijverd voor een eigen pers. En vele zijn de woorden die gewijd worden aan de bestrijding van het neutralisme.

Desondanks leren we de neutrale bladen steeds beter kennen.

Zelfs de simpele lieden onder ons die zich niet mogen beschouwen als deel uit te maken van de geestelijke elite en derhalve niet zijn geabonneerd op Elseviers Weekblad, worden toch via onze dag- en weekbladen regelmatig op de hoogte gehouden van de principiële bestrijding van het dirigisme door Telegraaf, Handelsblad en Algemeen Dagblad, alsmede van de robuste polemiek van Burgerrecht. Wij, gewone stervelingen, mogen van geluk spreken dat een staf van keurmeesters ons ten dienste staat, die voor ons het goede schiften van het snode en geestelijke vitaminen weten op te sporen zelfs in de liberale pers.

Alleen maar, wat minder principiële show en wat meer werkelijkheidszin ware te wensen.

Wij moeten wat minder gaan werken met slagzinnen, die toch iedereen naast zich neerlegt, en wat meer schriftuurlijke nuchterheid zien te verkrijgen.

Of zou soms de principiële vlag de verboden lading moeten dekken?

Onlangs verklaarde een goede vriend van mij dat predikanten en dergelijke mensen toch ook wel behoefte hadden, als ontwikkelde mensen, aan wat culturele ontspanning.

Bovendien was het z.i. voor mensen die leiding moeten geven wel noodzakelijk om kennis te nemen van wat er in de wereld te koop is.

Wat punt 1 betreft slechts een vraag: Hoe staat het in deze kringen met de belangstelling voor cultuur en de bescheiden pogingen tot christelijk cultureel werk onder ons? Of interesseren ze zich alleen voor de toneelcritieken en balletverslagen van Elsevier?

En punt 2: Moeten ze op de hoogte zijn? Maar dan is de belangstelling toch wel erg eenzijdig. Wie met een wijde boog om communisme en existentialisme heenloopt is misschien wel in staat om zich temidden van een plaatselijke elite vlot te bewegen en te voldoen aan de conversatie-eisen van een groep, die zichzelf als maatstaf van culturele mondigheid beschouwt; maar daarmee nog geen man die de werkelijke geestesworsteling ziet en daarin de kleinen kan leiden.

En voorts: Niemand overschatte eigen krachten. Wie niet helemaal zeker is van zichzelf houde zich, maar dan oprecht, aan het oude devies: Lees geen neutrale bladen.

FRATER.

vernemen?

„De Christen zou ten onrechte menen, dat hij, met het richtsnoer der Heilige Schrift, de wetenschap niet behoeft. Om met ijver en nauwgezetheid in elke hem aangewezen betrekking werkzaam te zijn, moet ook hij nauwkeurige bekendheid bezitten van den aard en het werk zijner eigen taak. De vreze des Heren is het beginsel der wetenschap; maar het beginsel is de gehele wetenschap niet. Deze wordt gevormd ook uit de overige

bestanddelen, waarin zich het beginsel belichaamt. De evangelische waarheid is de zuurdesem. O ja, maar om het voedzame en smakelijke brood te verkrijgen, moet er bij den zuurdesem deeg zijn. Het deeg der wetenschap is nodig, zo men prijs op degelijkheid stelt".

De ernst die Groen met deze uitspraak maakte, vinden we weerspiegeld in zijn boekkast.

J. STELLINGWERFF.

1) Dr. L. Brummel, Geschiedenis der Koninklijke Bibliotheek. Leiden 1939, p. 129—134 en 159.

2) Dr. L. Brummel, Geschiedenis der Koninklijke Bibliotheek, p. 162 en 163.

3) E. B. Pusey — A letter to His Grace the Archbishop of Canterbury, on some circumstances connected with the present crisis in the English church. 3e ed. Oxford 1842.

4) Dr. C. Tazelaar, De jeugd van Groen; 1801—1827. Amsterdam 1925, p. 158.

5) Dr. C. Tazelaar, De jeugd van Groen; p. 161.

6) Dr. C. Tazelaar, De jeugd van Groen; p. 162.

Bilderdijk zelf werd trouwens ook van de kathederaf geweerd.

Benoeming van minder geschikte krachten kwam ook toen voor.

De regenten vertrouwden liever aan een mathematicus het onderwijs in de Vaderlandse Geschiedenis en Letteren toe, dan aan Bilderdijk, die de geschiedenis beschreef als een voortdurende samenspanning van de regenten tegen de Natie. „Had deze geweigerd”, schreef Bilderdijk, „men had een augurkjesjood van de botermarkt gehaald, eer dan mij te benoemen”. Zie Prof. dr. C. Gerretson, De betekenis van Bilderdijk voor de Hollandse natie ook voor vandaag. In Polemos 4e jaargang no. 20 van 22 oktober 1949.

VAN HIER EN GINDS

De Midden Orthodoxie

In „Hervormd Nederland” legde Ds A. K. Straatsma uit wat men onder de „midden-orthodoxie heeft te verstaan. Zoals men weet is dat in de Herv. Kerk de grote midden-groep tussen de modernen en de Geref. Bond. Ds Straatsma schreef: „Men kan vaak de beschuldiging tegen de midden-orthodoxie horen uiten, dat deze in haar verschijning en wezen een uiting zou zijn van halfheid om niet te spreken van karakterloosheid en lafheid. Dit is volkomen ten onrechte, aldus ds Straatsma. „De midden-orthodoxie omvat wel de grote middengroep van de Hervormde Kerk, maar zij is dat, omdat zij eerlijk meent, niet anders te mogen doen en dus niet anders te kunnen. Omdat zij weet, dat 't Evangelie rondom het ene middelpunt, Jezus Christus de gekruiste, verschillende facetten heeft. Denk aan Paulus, Johannes en Jacobus! (Arme Jacobus komt er wel het slechtste af in onze kerk). Zij meent, dat de Kerk een kerk-op-weg is. Daarom spreekt zij liever over „het belijden” dan over „de belijdenis”. Zij verwacht geen heil van de oude, kerkelijke richtingsstrijd, maar wel van het samen spreken, lezen, denken, bidden. Zij wil wat rechts van haar loopt niet afsnijden, dat spreekt. Maar wat links van haar loopt... Laat ik nu toch een naam noemen... de vrijzinnigen! Dat woord is echter een verzamelaarsnaam geworden en het dekt in veel gevallen de oude voorstelling niet meer. Bij de laatste principiële uitspraak van de synode over „Jezus Christus, God in het vlees gekomen, als het onmisbaar fundament van de kerk” (ik citeer uit mijn hoofd) hebben, naar ik meen alle vrijzinnigen vóór gestemd. Moet ik hen afsnijden? Ik zou het niet durven, niet kunnen. Zo is daar de grote middengroep in de kerk, het zijn de mensen van de Kerk-opbouw-beweging. Hun plaats, in het midden, is niet die van het geschipper, van de vrees. Eerder zou ik zeggen: die van het avontuur (in de mooie zin van het woord). Of zij haar doel zal bereiken en onze kerk weer een waarachtig-belijdende kerk zal worden, weet de Heer van de Kerk alleen”.

Het klinkt allemaal mooi. Maar het gezag der Schrift wordt niet waarlijk erkend en de klassieke gereformeerde confessie aanvaard men niet als zuivere vertolking van de boodschap der Schriften. En — Karl Barth is de kerkvader.

KERKNIEUWS

Beroepen te Fergus-Guelph (Canada) P. Kingma te Noordbergum; te Houwerzijl A. I. Krijtenburg te Zaamslag; te Zaandam J. Goudswaard te Rozenburg.

Nieuw Kerkblad. Er is een nieuw kerkblad verschenen voor de prov. Zuid-Holland. De redactie is in handen van ds H. Amelink, ds W. Boessenkool, ds J. Faber, ds W. de Graaff, ds H. J. Nijenhuis, ds A. Veldman, ds J. Verkade en ds H. J. Zwarts. Het blad verschijnt bij de fa. Groenendijk, Slaghekstr. 90-94 te Rotterdam.

Kerkbouw. De kerkeraad van de Geref. Kerk van Rotterdam-Delfshaven machtigde de commissie van Beheer tot het aangaan van een lening voor kerkbouw, groot f 280.000.—. In kas was reeds f 120.000.—.

De Generale Synode besloot in verband met de zaak-Goossens o.a. nog het volgende:

1. dat de in het schorsings- en afzettingsbesluit d.d. 3 oktober 1952 van de kerkeraad van Kanangar over br. L. Kondamara genoemde gronden geen rechtmatige grond bieden voor de besluiten i.z. schorsing en afzetting;

2. dat de afzetting van br. L. Kondamara als ouderling van de kerk van Kanangar is te veroordelen, omdat deze ten onrechte en in strijd met de K.O. is geschied, en dat dit zelfde geldt t.a.v. diens schorsing als goeroe-indijl;

3. dat zowel de „bergclassis van Kanangar” d.d. 19 nov. 1952 als de synode van Melolo d.d. 22 nov. 1952 niet gehandeld hebben overeenkomstig art. 31 K.O. doordat zij de rechtsgang van de door de kerkeraad van Kanangar verongelijkte br. L. Kondamara geblokkeerd hebben;

4. dat de kerk te Kanangar en de classis van Kanangar en de synode van de kerken op O. Soemba/Savoe niet hebben gedaan wat behoorlijk was om de scheuring op O. Soemba/Savoe te voorkomen.

Wat betreft het voortzetten van kerkdiensten en het voorgaan van br. Kondamara en in verband daarmee de wettigheid van de beide kerkengroepen op O. Soemba-werd na redactionele wijzigingen voorgesteld te besluiten:

Dat de vraag naar de wettigheid van de ene of de andere kerkengroep op O. Soemba/Savoe nog niet aan de orde kan komen omdat de Nederlandse zusterkerken thans geen andere roeping hebben dan aan te sturen op herstel van de geschonden samenleving op O. Soemba/Savoe.

„dat met het oog op het komen tot een regeling van de verhouding tussen de Ned. kerken en die van O. Soemba/Savoe thans geen besluiten kunnen genomen worden en dat deze aan de orde kunnen komen wanneer de breuk tussen de kerken op O. Soemba/Savoe hersteld zal zijn, zo alsdan nog een zodanige regeling nodig zal zijn.”

„dat het de roeping van alle betrokkenen is, te jagen naar het herstel van betrekkingen, zoals die uit kracht van de gemeenschap aan Christus voorheen verkregen waren tussen de zedende kerk, haar missionaire Dienaar des Woords en de door de arbeid der zending op O. Soemba/Savoe geplante Kerken, alsmede tussen die Kerken onderling en besluit onder inroeping van de zegen des HEEREN haar besluiten voor te leggen aan de consciëntien van alle betrokkenen, met de dringende opwekking, dat zij om des HEEREN wil, in de weg van recht en liefde hun roeping naar Rom. 15 : 7 betrachten.”

Theologische Hogeschool. Geslaagd voor het kand. examen A. P. van Dijk te Groningen (cum laude) en M. Brandes te Axel.

Adressen. Geref. Kerk Haarlemmermeer O.Z. W. Boer, Scriba, Kruisweg 443, post Hoofddorp; Geref. Kerk Driesum c.a. H. Tsjepkema, schrijver v.d. kerkeraad, Driesum.

Kaapstad. In opdracht van de kerkeraad van Kaapstad wil ik onze kerkeraden en predikanten in Nederland de aandacht vestigen op het volgende: Het blijkt regelmatig voor te komen, dat (jonge) broeders die op zee varen, voor enkele dagen, zo niet langer, de haven van Kaapstad aandoen. Echter wordt daarvan aan de kerkeraad van Kaapstad óf door henzelf óf door hun kerkeraad zelden mededeling gedaan. Daarom wil de

kerkeraad er bij U op aandringen dit voortaan te doen, óók wanneer U niet precies bekend is wanneer zij in Kaapstad aankomen. Er is hier gemakkelijk genoeg achter te komen, wanneer een bepaald schip in de haven ligt. Het is van veel belang, dat onze mannen, wanneer zij enkele dagen in een havenplaats liggen, door de kerk zoveel mogelijk worden opgevangen en een gastvrij onthaal vinden. De gevaren zijn in een havenplaats toch al groot genoeg. Het was prettig, dat sinds mijn kort verblijf alhier door een tweetal predikanten (nl. die van de kerk van Murmerwoude en van die van Nijega-Opeinde) mededeling werd gedaan, dat een lid hunner gemeente in Kaapstad zou komen. Wij konden deze broeders opvangen en hen in onze huizen onthalen, terwijl zij bovendien de kerkdiensten konden bijwonen. Het bleek, dat zij dit op hoge prijs stelden en ons dankbaar waren. Toen wij echter één van hen op het schip opzochten, bleek nóg een lid van één onzer grote gemeenten aan boord te zijn, van welker kerkeraad wij echter niets gehoord hadden. En waarschijnlijk had deze br. ook met ons geen contact gezocht. Dit blijkt regelmatig voor te komen. En daarom verzoeken wij onze kerkeraden en/of predikanten vriendelijk deze zorg aan hun, veelal jonge, leden te willen besteden.

Voorts wil de kerkeraad er bij U op aandringen om er hem mededeling van te doen, wanneer leden der gemeente naar Kaapstad of omgeving emigreren niet via onze eigen Gereformeerde emigratiestichting te Utrecht, doch via een andere emigratiestichting. Het blijkt, dat door nalatigheid daarvan reeds verschillende leden voor de kerk verloren zijn gegaan. Immers: wanneer men emigreert via de Geref. Emigr. stichting, dan wordt daarvan door deze stichting aan de kerkeraad bericht gedaan, doch wanneer men dat, om welke reden ook, niet doet, horen wij daar nooit van. Wanneer men dan zelf geen aansluiting zoekt bij de gemeente van Kaapstad, gaan deze gezinnen voor de Gereformeerde kerk verloren. Laat men daarom direct daarvan bericht zenden opdat wij deze gezinnen kunnen opzoeken en eventueel bearbeiden.

Namens de kerkeraad,

H. H. v. d. LINDEN.

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 Oct. begon de tweede helft van de lopende jaargang van ons blad. We verzoeken onze abonné's hun abonnementsgeld f 5.— per halfjaar of f 10.— per jaar te willen overmaken op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist met bijvermelding voor OPBOUW.

De incassokosten zijn tegenwoordig zo hoog, dat we vertrouwen dat onze abonné's aan ons verzoek zullen voldoen.

DE ADMINISTRATIE.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

★
Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

VERSCHEENEN :

Brochure „ISRAËL EN DE DUIZEND JAREN VAN OPENBARING 20”
Door Ds J. C. Janse te Zutphen

32 pagina's met omslag, royaal formaat.
Prijs f 1.50.

Bestellingen uitsluitend per giro bij
DRUKKERIJ STEENBERGEN - ZEIST
Giro 233117

ADVERTENTIE-TARIEF :

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

★

FAMILIEBERICHTEN :

Regelprijs 15 cent per m.M.